

ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА В СТАБІЛІЗАЦІЇ МАКРОЕКОНОМІКИ

Наукові праці МАУП, 2010, вип. 2(25), с. 62–66

Розкривається значення економічної культури юриста, яка сприяє розвитку ринкових відносин та поліпшенню і стабілізації економіки держави.

Кінець XX і початок XXI ст. знаменують своєрідний прорив ринкових відносин у більшості держав Європи і Азії. На зміну плановому господарству в країнах СНД інтенсивно пробиваються ринкові відносини, які корінним чином змінюють структуру і зміст продуктивних сил і виробничих відносин у системі господарювання, включаючи світоглядні аспекти соціального устрою, суспільних формацій, що утворилися. Водночас ринкові відносини вимагають нового економічного мислення, а точніше, економічної культури фахівця. Особливого значення нове економічне мислення набуває в країнах, де раніше економіка планувалася зверху [2, 11, 13, 14].

З аналізу [2, 5, 6, 8] видно, що ринкові відносини значною мірою вимагають активізації знань, навиків, умінь населення, які в природі планової економіки відсутні взагалі або перебувають у стадії “зародження” і видозмінені специфікою економічних відносин. Так, наприклад, ринкові відносини вимагають:

- приватну власність на засоби виробництва;
- формування ціни на підставі попиту і пропозиції;
- товарно-грошові відносини;
- свободу підприємництва;
- конкурентні механізми господарювання;
- матеріальне стимулювання праці;
- регулюючу економічну роль держави;
- домінування особистого інтересу громадян;
- особисту свободу.

Нині розвиток економіки і поліпшення макроекономічної ситуації в Україні можливі лише за умови розвиненої ринкової системи господарювання, коли багатуокладна економіка створює базис цивільного суспільства [9, 15].

Сучасні ринкові перетворення, які відбуваються в Україні, пов’язані з кардинальними змінами у системі економічних відносин, з такими трансформаціями в економічній сфері, які створюють “сильну” мотивацію праці. Зважаючи на сучасний етап розвитку ринкових відносин у державі, можна зробити висновок, що успіх ринкових перетворень значною мірою залежить від готовності і можливості людей реалізувати свої економічні інтереси і включитися в цей процес [4, 6, 11].

Ринкова економіка стимулює також розвиток потенціалу особи, можливість розвитку своїх підприємницьких талантів, свободи вибору професії і можливості отримувати гідну оплату за свою працю.

Як вказують учені [6, 7, 16], ринковий шлях в економіці — це необхідність впровадження найновітніших досягнень високих технологій у виробництво. На рівні людського ресурсу це означає вміння людей (менеджерів, працівників персоналу, адміністраторів та інших керівників) використовувати нові й вдосконалювати старі технології, цілеспрямовано й ефективно вдосконалювати виробництво в цілому.

З корінними змінами економічної ситуації в Україні, переходом на рейки ринкової економіки, здобуттям державної незалежності виникла нагальна потреба у формуванні сучасної економічної культури нації загалом та переорієнтації і поглиблення економічної освіти зокрема [1, 2, 3, 17].

Гуманістична сутність проведення в Україні економічних перетворень полягає в тому, аби зробити кожну людину активним учасником господарського життя країни. Вища і середня освітні школи покликані в рамках базової освіти формувати у молодих людей економічне мислення на

основі глибокого розуміння явищ, процесів, відносин і перетворень, що відбуваються в економічній системі суспільного життя, а також чинників, способів і засобів дозволу економічних проблем. Йдеться передусім про економічну освіту, оскільки вона тісно пов'язана із створенням власної високоефективної економіки, яка є важливою умовою соціальної і державної безпеки [1, 13, 18].

Сучасний етап розвитку України, становлення ринкової економіки об'єктивно вимагають відповідної економічної культури, нових економічних знань. Специфіка середовища, пов'язана з трансформацією економічних відносин усередині нашого суспільства, посилення процесів інтеграції й інтернаціоналізації у світовій економіці, гармонійною частиною яких є Україна, вимагає особливих якостей від особи, що діє в ній.

Особливе значення економічна культура має в одній із складних сфер діяльності фахівця — у правовому полі. Звідси можна зробити висновок, що сучасний юрист повинен володіти специфічними знаннями, навичками, вміннями для роботи в ринковій економіці (рис. 1).

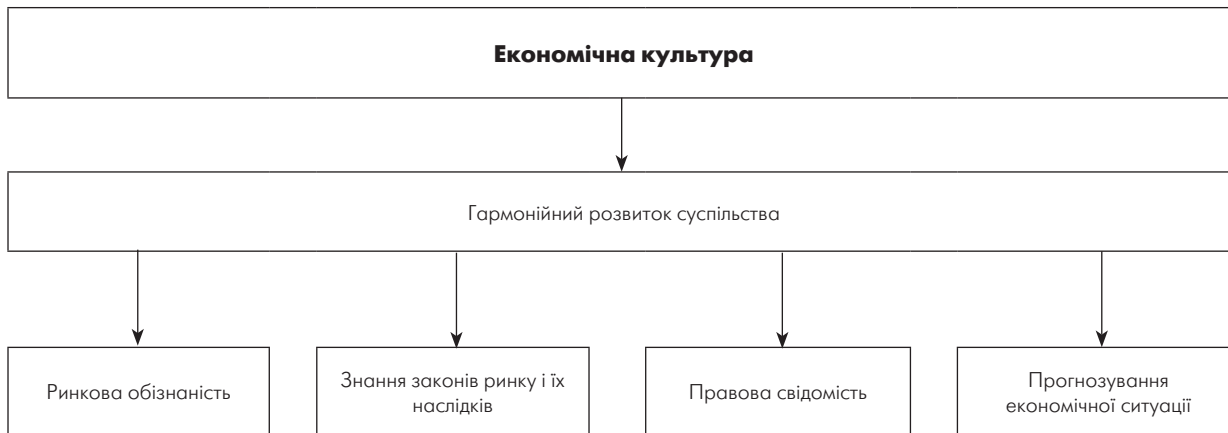
За останні роки виконано значну кількість робіт у галузі економічної культури: С. С. Сливка [12], Е. І. Суїменко [14], В. Н. Пилипенко

[11], Ю. В. Балашова [2], О. Ю. Янбулатова [18], К. Н. Панфьонов [10], З. І. Шпунтова [17], А. В. Сурьяк [15] та багато ін. Проте економічна культура не торкнулася достатньою мірою спеціальностей, від яких залежить не лише ефективність діяльності ринку, а й морально-правове становище сучасного суспільства. Йдеться насамперед про юридичну складову економічного профілю, або іншими словами — про економічну культуру юриста в умовах інтенсивного розвитку ринкових відносин далеко не в стабільній економічній системі суспільства, в соціально-психологічному, нормативно-етичному і правовому полі діяльності.

У цьому плані можна вказати на деякі дослідження економічної культури юриста: спробу мобілізувати освітні системи до ефективної діяльності із розробки економічної формули юриста як з врахуванням потреб ринку, так і впровадженням здобутих досягнень у практику. Дослідження питань економічної культури розглядали більш широке розуміння юристом сутності економічних реформ, які відбуваються в державі; захист вітчизняного виробника в процесі виконання своїх професійних обов'язків [7, 10, 12, 15] (рис. 2).

Рис. 1. Значення економічної культури юриста на макроекономічному рівні

Рис. 2. Вплив економічної культури на формування ринкових відносин у суспільстві

Економічна культура виявляється в економічній поведінці, а економічна поведінка виявляється в економічних відносинах сучасного етапу. В сучасних економічних відносинах присутні типи економічної поведінки, які були властиві попереднім періодам розвитку економічних відносин. Тому, розглядаючи економічні відносини сучасного етапу ринкової трансформації, потрібно враховувати вплив типів економічної поведінки командно-адміністративної системи [10, 11, 18].

Типи економічної поведінки доволі стійкі до впливу часу. Ця думка ґрунтується на теорії консерватизму культури. Економічна поведінка завжди має в собі елементи соціальної пам'яті, які імплантуються в новоутворену економічну поведінку. Прикладом цього може слугувати досвід української діаспори, яка продемонструвала стійкість особливостей економічної поведінки у різноманітних умовах і здатність економічної поведінки змінюватися під дією нових економічних умов [10, 11, 13, 14].

Забезпечити поєднання свободи і порядку в економіці — означає відмовитися в економічній політиці від ідеології ринкового фундаменталізму, ідеології радикального лібералізму і замінити його ідеологією соціально-економічного зростання, шляхом розумного поєднання ринкового саморегулювання і державного реформування [7, 9].

Не можна сформувати ні правову державу, ні ефективну економіку без забезпечення чіткого загальногосподарського порядку. Ще в давні часи казали, що там, де немає порядку, не можна створити нічого раціонального [4].

Економічна безграмотність — це поле діяльності для процвітання корупції, тіншової еконо-

міки, зростання злочинності, які, зрештою, призводять до втрати суспільної моралі в державі і безперспективності розвитку суспільства. В умовах ринкової економіки економічна культура має принципово важливе значення для всіх категорій громадян: від школярів до робітників і службовців усіх сфер діяльності; військових і осіб пенсійного віку. Як зазначають вчені, політики [4, 6, 7, 12, 16], ринкова безграмотність, особливо фахівців юридичного профілю, сприяє породженню корупції, тіншової економіки, зростанню злочинності. Саме на ці ознаки вказує економічна культура, точніше, — її відсутність (рис. 3).

Рис. 3. Макроекономічні показники, які розвиваються, коли відбувається боротьба з тіншовою економікою

У науковій літературі є спроби дати визначення економічної культури юриста. Так, деякі автори під економічною культурою юриста розуміють активну і суспільну діяльність, спрямовану на використання в практиці економічних знань, переконань, навиків [12, 15, 17, 18]. Проте, зміст економічної культури юриста багатогранніше, оскільки включає такі складові, як відповідальність, професіоналізм, цілеспрямованість, невідкупність.

Важливе значення в стратегії пошуку розв'язання проблеми формування економічної культури мають поняття: економічна культура, ринкові відносини тощо. Зважаючи на літературні джерела [2, 10, 11, 12, 16], можна виділити кілька понять економічної культури і її складові. Слід зазначити, що з точки зору педагогіки поняття економічної культури юриста не розглядалося взагалі. Водночас на підставі літературних джерел і системного аналізу робіт у галузі економічної культури можна сформулювати поняття економічної культури юриста, під яким слід розуміти сукупність моделей соціально-економічної поведінки, які відображають єдність і адекватність відносин у правовому полі.

Підбиваючи підсумки сказаного, можна зазначити, що соціальними умовами формування економічної культури юриста є:

- політична стабільність суспільства;
- переорієнтація старих управлінських структур на підтримку ринкових відносин;
- створення ефективних правових регуляторів, які гарантують захист усіх форм власності, безпеку нових економічних структур, можливість ефективного вкладання капіталів;
- моральне оздоровлення населення.

Отже, зміст економічної культури юриста охоплює широкий спектр питань, проникає у сутність економічних явищ, розкриває їх закономірності, а також веде ефективний пошук нових шляхів регулювання економіки з метою стабілізації та поліпшення економічного становища, що підвищує рівень життя населення, та загальні макроекономічні показники в державі. Ефективна економічна політика в державі може втілюватися через економічну культуру.

Література

1. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін: Навч. посіб. — К.: Заповіт, 1996. — 240 с.
2. Балашова Ю. В. Роль ціннісних настанов формування економічної культури засобами економічної теорії // 36. наук. праць. — Хмельницький: Вид-во НАПВЧ. — 2001. — № 18. — С. 79—84.
3. Бобров В. Я. Основи ринкової економіки: Підруч. — К.: Либідь, 1995. — 320 с.
4. Губернський Л. В., Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Культура, ідеологія, особистість. — К.: Знання України, 2002. — 577 с.
5. Задоя А. А., Петруня Ю. Е. Основы экономики: Учеб. пособие. — К.: Вища шк. — Знання, 1988. — 478 с.
6. Ложкін Г. В., Спасенников В. В., Комаровська В. Л. Економічна психологія: Навч. посіб. — К.: ВД "Професіонал", 2004. — 304 с.
7. Мамутов В. К. Экономика и право // Сб. науч. трудов / В. Мамутов; Предисловие И. Е. Замойского. — К.: Юринком Интер, 2003. — 453 с.
8. Мочерний С. В., Канищенко Л. О., Устенко О. А. Короткий курс економічної теорії: Навч. посіб. — Тернопіль: Екон. думка, 2000. — 324 с.
9. Павловський М. А. Стратегія розвитку суспільства: Україна і світ (економіка, політологія, соціологія). — К.: Техніка, 2001. — 312 с.
10. Панфенов К. Н. Экономическая культура: социально-педагогический аспект: Дис. ... д-ра пед. наук: 09.00.01. — М., 2001. — 431 с.
11. Пилипенко В. М. Економічна свідомість і культура населення в період ринкової трансформації суспільства // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2002. — № 4. — С. 197—206.
12. Сливка С. С. Роль економічної культури юриста у формуванні професіоналізму // Право України. — 1999. — № 4. — С. 84—110.
13. Сорокин П. А. Классификация актов поведения // Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992. — С. 75—84.
14. Суїменко Е. І. Економічна поведінка: експлікація, поняття і типологічна характеристика // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2002. — № 4. — С. 168—188.
15. Сур'як А. В. Основи економічної культури: Навч. посіб. — К.: Кондор, 2004. — 256 с.
16. Туган-Барановський М. І. Політична економія. Курс популярний. — К.: Наук. думка, 1994. — 264 с.
17. Шпунтова З. І. Подготовка учителя к формированию экономической культуры школьников: Дис.... канд. пед. наук: 2000.03015 / Самарский гос. ун-т. — 204 с.
18. Ямбулатова О. Ю. Экономическая культура как фактор социально-экономического развития. Дис.... канд. эконом. наук: 08.00.01. — Кострома, 2000. — 101 с.

Розвиток ринкових відносин вимагає нового економічного мислення, а точніше, економічної культури фахівця. Економічна культура юриста — це сукупність моделей соціально-економічної поведінки, що відображають єдність і адекватність відносин у правовому полі держави.

Развитие рыночных отношений требует нового экономического мышления, а точнее, экономической культуры специалиста. Экономическая культура юриста — это совокупность моделей социально-экономического поведения, которые отображают единство и адекватность отношений в правовом поле государства.

Development of market relations require new economic thought, and more precisely, economic culture of specialist. Economic culture a lawyer is an aggregate of models of socio-economic conduct, which represent unity and adequacy of relations in the legal field of the state.

Надійшла 2 квітня 2010 р.